

מכירת חמץ לשיטת רבינו הזקן

קטעים משו"ע ושוע"ר – הקשורים לנושא השיעור

ב"מ עז, ב

רשב"ג אומר מלמדין אותן שלא יחזרו, כיצד כתב לו אני פלוני בן פלוני מכרתי שדה פלונית לפלוני באלף זוז ונתן לי מהם מאתים זוז והריני נושא בו ח' מאות זוז, קנה ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים.

תרומת הדשן סי' קכ

מי שיש בידו עניני חמץ סמוך לפסח וקשה עליו לבערם ורוצה לתתם לנכרי חוץ לבית ... ישמרם לו עד לאחר הפסח ויחזור ויתנה לו ... רק שיתנם לו במתנה גמורה בלי שום תנאי או שימכרם לו מכירה גמורה בדבר מועט.

שו"ע"ר סי' תמא קו"א ס"ק ג

עיי' בש"ך ... האריך בראיות דנכרי אינו קונה בקנין סודר, ויש לחוש לדבריהם לכתחלה באיסור של תורה. ולכך לא הזכרתי קנין סודר בפנים בסי' תמ"ח. אבל הזכרתי כאן לענין דיעבד, מאחר דיש לסמוך בדיעבד על ר"ת וסיעתו וטוש"ע בחושן משפט ואחרונים כאן.

שו"ע"ר סי' תמח

ג אם מכרו או נתנו לעכו"ם שמחוץ לבית קודם הפסח, אע"פ שהישראל מכירו לעכו"ם ויודע שלא יגע בו כלל אלא ישמרנו לו עד לאחר הפסח ויחזור ויתננו לו מותר, ובלבד שיתננו לו מתנה גמורה בלי שום תנאי או שימכרנו מכירת גמורה בדבר מועט.

פרי מגדים שם (פפד"א תקמ"ז) משבצות זהב אות ו

ויראה שיש למכור החדר והחמץ בסך רב הרבה יותר משויו ויזקוף במלוה.

שו"ע"ר סי' תמח

ח ומכל מקום אף על פי שהוציא הנכרי את החמץ מרשות הישראל לרשותו או לרשות של הפקר אף על פי כן לכתחלה צריך שיטול ממנו הישראל כסף או שוה כסף כפי שיווי כל המקח של כל החמץ בשער שבשוק, או שיקח ממנו מעט כסף או שוה כסף ובעד השאר יעמיד לו ערב קבלן בעד כל המעות שישלם לו לזמן פרעון שקבע לו, בענין שלא יהיה לו שום טענה ומענה על הנכרי בעד המעות כי אם על הערב קבלן, לפי שיש אומרים שהנכרי אינו קונה מטלטלין במשיכה אלא בכסף.

אבל בדיעבד שלא קנה הנכרי את החמץ אלא במשיכה בלבד או בכסף בלבד ועבר עליו הפסח הרי זה מותר ... כיון שהחמץ לאחר שהגיע זמן ביעורו אף אם לא היה מוכרו לנכרי לא היה ברשותו של הישראל ולא נקרא שלו כלל שהרי אין רשאי ליהנות ממנו אלא שהתורה העמידה את החמץ ברשותו להיות שמו נקרא עליו שיעבור עליו בבל יראה ובל ימצא אם לא הוציאו מרשותו קודם שהגיע זמן הביעור ולא ביערו מן העולם לאחר שהגיע זמן הביעור, לפיכך בגילוי דעת בלבד שהוא מגלה דעתו קודם שהגיע זמן הביעור שאין רצונו כלל שיהיה החמץ שלו די בזה להפקיע מעליו איסור בל יראה ובל ימצא, וגילוי דעת זה הוא מה שמקנה אותו לנכרי אע"פ שאינו קנין גמור המועיל מדין תורה שלא יוכל אחד מהן לחזור בו ולבטל המקח.

סדר מכירת חמץ

ומי שעולה על דעתו שמכירת חמץ הוא מדברי סופרים לפי המנהג שהכל מבטלין החמץ ואומרים כל חמירא ליבטל ולהוי הפקר כו', שגגה היא בידו, כי חמץ הנמכר אינו בכלל ביטול והפקר מאחר שדעתו עליו לחזור ולזכות בו אחר הפסח ... ולזאת אם המכירה אינה כדת עובר עליו בבל יראה ובל ימצא...

וחדשים מקרוב באו לתקן לכתוב והמותר זקפתי עליו במלוה כו'. וגם זה אינו מועיל לפי דעת גדולי הראשונים ז"ל, וכנראה בעליל ממ"ש בזה גדולי האחרונים מהרא"י ז"ל בתרומת הדשן, שלא מצא תקנה למכור בהקפה ולזקוף עליו במלוה ע"ש.

ולזאת אין תקנה אחרת למכור בהקפה אלא להיות יד ישראל אחר באמצע, שלא יהיה להישראל בעל החמץ שום עסק בעולם עם הנכרי הקונה החמץ, ולא יהיה הנכרי נשאר חייב כלום לבעל החמץ אלא לישראל אחר שלא היה החמץ שלו עדיין מעולם, וגם החוב שנתחייב לו הנכרי הזמן פירעון הוא לאחר הפסח...

וכבר מסרתי לו המפתחות לקנות בהם החמץ שבחדרים הנ"ל. וגם נתתי לו ידי על המכירה הנ"ל כדרך התגרים ... ועוד זאת השכרתי בשכירות גמורה לערל מוכ"ז את מקומות של כל החמץ הנ"ל ... ואגב קנין שכירות החדרים יהיה קנוי לו כל החמץ שבהם ביתר שאת ויתר עז על קנין דלעיל.

שארית יהודה או"ח סי' יא

לפי שיש אומרים אין קנין אגב קונה באינו יהודי, ולפיכך לא כתב רבינו הגאון ז"ל קנין זה אלא ליתר שאת. אני רגיל לצוות להוסיף קנין חליפין.

שו"ע חו"מ סי' קצ

י המוכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מקצת הדמים והיה יוצא ונכנס ותובע שאר הדמים אפילו לא נשאר לו אלא זוז אחד לא קנה הלוקח את כולו אע"פ שכתב השטר או החזיק.

רמ"א שם

אם זקף עליו הנשאר במלוה אע"פ שיצא ונכנס אחר הדמים קנה.

צמח צדק או"ח סי' מד

בש"ע אאזמו"ר נ"ע סי' תמ"ח סעיף י"ג החמיר גם בדיעבד אם לא מסר לו המפתח קודם שעה ששית ... וזה כדעת הבי"ח והט"ז ... ובאמת המ"ב ס"ל להקל ... גם הפר"ח פסק להקל וכ"פ האלי" רבא ... והכא כיון שהיו כל החדרים פתוחים בלי מפתח ודאי ליכא גילוי דעת ממה שאינו מוסר המפתח שאין רצונו שיכנס.

צמח צדק או"ח סי' מה ס"ד

שכתב בשטר מכירה שמוכר לו החמץ שבחדרים המסומנים במצריהם ורשומים בשטר כח שיש לו מכל היהודים אשר בעיר, והשטר כח לא מסר לא"י הקונה וגם לא קראו לפניו כלל להודיע מספר החדרים ואיזהו מקומן ומי הם הבעלים המוכרים אשר הוא בא מכחם, מכל זה לא דבר כלל עם הא"י הקונה, רק אמר לו בסתם כל החמץ שאצל היהודים שבכל העיר אני מוכר לך וגם המקומות אני משכיר לך בעד חצי קערביל עד יום אחר הפסח כו'. ומפני זה נולדו חששות הרבה, האי דבעינן שיהי הקנין בטוב שע"י אגב קרקע יקנה החמץ נוסף על קנין הכסף והכא אין החדרים ידועים כלל. ב' דהא"י אינו יכול לתבוע בדין מהמוכר שימסור לו את החמץ שבכל המקומות כיון שאינו מפורש בשטר כמה מקומות ויוכל להעלים ממנו כמה מקומות שירצה ולא יראה לו השטר כח עם הרשימה מהמקומות א"כ אפשר דאין זו מכירה גמורה ואנן בעינן שיהי ק"ג. ועי' ח"י בשם תשו' חב"י. ג' כיון שהא"י לא ידע מפרטי החדרים איך יתחייב באחריות. הדי' כיון שלא פירש להא"י פרטי מיני החמץ רק אמר לו בסתם כל מיני חמץ יש לפקפק אם קנה.

צמח צדק או"ח סי' מד

עושים את המ"צ לשליח שימכור חמצם, ומפרשים שימכור כל החמץ גם שיובא לרשותם להבא עד ערב פסח ימכור ג"כ, ונותנין לו שטר שליחות ב' או ג' ימים קודם הפסח, ובעה"ב קטנים מביאים חמץ לבעה"ב שחתמו על שטר הנ"ל ונותנים להם במתנה. אם זה נכלל במכירת המ"צ כיון שלא הי' החמץ ברשותם כשנתנו לו כתב שליחות הנ"ל שאז עדיין לא יכלו למוכרם בעצמם דהו"ל כמו מה שאירש מאבא מכור לך דאינו כלום, א"כ י"ל שאינו יכול לעשות שליח ע"ז ... כיון דגילה דעתו שעושהו שליח ע"ז, נהי דהשליחות לא מהני, מ"מ אח"כ המ"ץ יוכל למכור, משום דזכות הוא לו שלא יפסיד חמצו, ושלא יעבור בבל יראה ובל ימצא. ... אף אם אין זו שליחות גמורה לגבי החמץ הבא לו אח"כ, מ"מ הוי שליחות מצד הזכייה דזכות הוא לו, ולכן שפיר הוי שליח למכור כל החמץ.

הוספת כמה רבנים בנוסח שטר המכירה

חתימת ידי דלמטה תעיד עלי כמאה עדים כשרים ונאמנים איך שאני הח"מ הבא בכח והרשאה מהאנשים הנקובים בשמותם בכתבי הרשאה הדבוקים ותפורים לזה השטר ובניירות המצורפות לו ובכתבי הרשאה שלא הגיעו עדיין לידי או שנאבדו, ומאלו שמסרו הרשאתם בע"פ, וגם מאלו שרצו למסור הרשאתם ושכחו, וגם מאלו שרגילים למסור הרשאתם ובשנה זו שכחו, שמכל אלו יש לי הרשות והבקשה לעשות להם זכות ולמכור לנכרי קודם זמן איסור החמץ בהנאה.